

Νικηφόρος Διαμαντούρος

Οι απαρχές της συγκρότησης σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα 1821-1828.

Μετάφραση: Κώστας Κουρεμένος. Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης 2002, 472 σελ.

Στόχος της μελέτης αυτής είναι η ανάλυση των συνθηκών υπό τις οποίες επιχειρήθηκε για πρώτη φορά η συγκρότηση σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα κατά την περίοδο του αγώνα της ανεξαρτησίας (1821-1828).

Από συγκριτική άποψη, το εγχείρημα αυτό παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο σε ελληνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Από ελληνικής πλευράς, η εννοιολόγηση του σύγχρονου κράτους ως υποδείγματος πολιτειακής συγκρότησης, βασισμένου σε φιλελεύθερους θεσμούς και ιδέες που συνδέονται με τον Διαφωτισμό και τις εφευρέσεις της Γαλλικής Επανάστασης και του Αμερικανικού Αγώνα της Ανεξαρτησίας, διακρίνεται ποιοτικά τόσο από τη μορφή που επεδίωξε να προσδώσει στο κράτος ο Ιωάννης Καποδίστριας (1828-1831) όσο και από εκείνη που απέκτησε

αυτό κατά την περίοδο της απολυταρχίας του Όθωνα (1833-1843). Από διεθνούς πλευράς, η προσπάθεια συγκρότησης φιλελεύθερου σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα εγγράφεται σαφέως στη λογική ανάλογων εγχειρημάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες και στην επαναστατική Γαλλία κατά την κρίσιμη πεντηκονταετία 1770-1820, καθώς και στην Ισπανία, την Ιταλία και την Πορτογαλία κατά την περίοδο 1810-1820.

Ταυτόχρονα, η ελληνική περίπτωση διαφέρει από της Γαλλίας, της Ισπανίας, της Ιταλίας και της Πορτογαλίας, εφόσον ο' αυτές η προσπάθεια συγκρότησης φιλελεύθερου σύγχρονου κράτους συνεπαγόταν αλλαγή πολιτικού καθεστώτος αλλά όχι και αλλαγή του κράτους αυτού καθεαυτού. Συνεπαγόταν δηλαδή ρήξη με το υφείσχυον πολιτικό καθεστώς της απολυταρχίας και εγκαθίδρυση κάποιας μορφής συνταγματικής μοναρχίας ή (στη ριζοσπαστική φάση της Γαλλικής Επανάστασης) αβασίλευτης δημοκρατίας, αλλά και συνέχεια στο επίπεδο μιας ήδη υπάρχουσας κρατικής οργάνωσης. Η ελληνική περίπτωση όμως συνεπαγόταν ρήξη τόσο σε επίπεδο καθεστώτος όσο και σε επίπεδο κράτους, το οποίο έπρεπε να δημιουργηθεί εκ του μη όντος.

Η ελληνική περίπτωση διαφέρει επίσης από των εν λόγω χωρών, όπως και από των Ηνωμένων Πολιτειών, στο επίπεδο της οργάνωσης της εξουσίας. Στην περίπτωση των ΗΠΑ, η συγκρότηση φιλελεύθερου σύγχρονου κράτους διευκολύνθηκε καθοριστικά από τη συνέχεια που παρέσχε στη λειτουργία των νέων κρατικών μορφωμάτων η απρόσωπη λογική του κράτους δικαίου, το οποίο λειτούργησε ως κοινό υπόβαθρο κατανόησης της εξουσίας που συνέδεε το πα-

λιό με το νέο καθεστώς και παρέπεμπε στην έννοια της "νομικής/ορθολογικής" εξουσίας όπως την περιέγραψε ο Μαξ Βέμπερ έναν περίπου αιώνα αργότερα. Στην περίπτωση της Ελλάδας, αντίθετα, η ίδια διαδικασία απαίτησε τη ρήξη με ένα υπόδειγμα πολιτειακής οργάνωσης στηριγμένο στην αυόλυτα προσωπιστική εννοιολόγηση και λειτουργία της εξουσίας, το γνωστό στη βερπεριανή ορολογία ως "ουλτανικό".

Ο Νικηφόρος Διαμαντούρος είναι καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών και, από το 1998, κατέχει τη θέση του Συνηγόρου του Πολίτη. Διετέλεσε Διευθυντής και Πρόεδρος του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) από το 1995 έως το 1998, πρόεδρος της Εταιρείας Νεοελληνικών Μελετών στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1985 έως το 1988 και πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης από το 1992 έως το 1998.